

228033 - Şirk ve Küfür meselesinde cahil kişinin mazeretli olduğuna dair şer'î deliller

Soru

Şirk ve Küfür meselesinde cahil kişi mazeretli olur mu? Bildiğim kadarıyla sizler sitede cahilin mazeretli olduğunu açıklamışsınız, Ancak sizden isteğim şirk ve itikadî meselelerinde cahil kişinin mazeretli olduğuna dair delileri detaylı bir şekilde açıklamanızdır.

Detaylı cevap

Allah'a hamd olsun.

Şirk ve küfür işleyen kişi mutlaka bu iki şıktan biridir:

Birincisi: şirk ve küfrü işleyen kişi gayri Müslim'dir, ister başka bir din üzere olsun veya ateist olsun fark etmez, Bu durumda olanlar kâfirdirler, ister bilgili olsun ister te'vil eden cahil olsun, dünyada Müslümanlık muamelesi görmez ve kâfir muamelesi yapılır. Zira onlar İslam dinine hiç girmediler ki onlara Müslüman diyelim. Ahirette ise eğer bu kişi gerçekten cahil ise İslam'ın davası ona hiç ulaşmamışsa, ya da davet ona ulaşmıştır ancak doğru düzgün şekilde ulaşmamışsa, kıyamet günündeki durumu hakkında İslam âlimlerinin uzun hilafı mevcuttur. Bu görüşlerin en sağlamı; kıyamet gününde onların imtihana çekileceğidir. Allah'a itaat eden cennete, isyan edenler ise cehenneme gönderilecektir. İbn Teymiyyerahimehullah derki: "Dünyada davetin ulaşmadığı insanların kıyamet meydanında onlara bir peygamber gönderileceğine dair birçok eser bulunmaktadır.[1] Bu konunun detayı (1244) ve (215066) nolu sorunun cevabında geçmiştir.

İkincisi: Şirk ve küfrü işleyen kişi İslam'a mensuptur: İslam'ın vasfı da onda vardır, kendisi İslam'ı kabul etmiş, şüphe içermeyen bir şekilde peygamber sallallahu aleyhi vesellem e iman etmiştir. İşte bunun gibileri cehaletle küfür işlediklerinde şer'î delil ve kâfir olduğuna dair açıklama olmadan, kâfir olmaz, İslam'ın vasfı ondan gitmez.

Şeyh Abdurrahman Es-Sa'dî der ki: “Her kim Allah ve Resul’üne iman eder, tasdik edip onlara itaat ettikten sonra bilmeyerek Allah Resulünün bir kısım vahyini inkâr eder veya Resulün getirdiğinden bilgisi yoksa, bu eylem her ne kadar küfür ise de bunu yapanın kafir olduğu muhakkak ise de, peygamberin getirdiğinden haberi olmayan o belirli kişinin kâfir olması söz konusu değildir. Ve bu konuda ister itikatta ister amelde olsun fark etmez, Zira küfür, peygamberin getirdiği tüm vahyin inkârı, ya da peygamberin getirdiğinin bazılarının bilerek inkârıdır. ” İşte bununla peygamberi taklit eden kâfirlerle, inat etmeden, bilmeyerek veya sapkınlıkla peygamberin getirdiğinin bazılarını inkâr eden arasındaki farkı anlamışsınızdır.[2]

Cehaletin özür olması, kulun Rabbine yaptığı bütün ibadetlerde geçerlidir, itikat, tevhid ve şirk meseleler de olsun veya fıkhi konularda olsun tümünde geçerlidir.

Cehaletin İtikadî meselelerde özür olduğuna dair delillerden bir kısmı şöyledir: Hatalı kişinin özrünün geçerliliğine delalet eden ayeti kerimede Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma!” [3] Müslim’in sahih’inde geçtiği üzere Allah Teâlâ “kabul ettim” demiştir.[4] Ayrıca başka bir Ayette: “Hata ile yaptığınız bir işte size hiçbir günah yoktur. Fakat kasten yaptığınız şeylerde size günah vardır. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.”[5] Peygamber sallallahu aleyhi vesellem şöyle demiştir: “Şüphesiz ki Allah, ümmetimden hata etmenin, unutmanın ve kendisine zorla yaptırılan şeyin sorumluluğunu kaldırmıştır.”[6] Bu hadise binaen her kim unutarak ya da bilmeyerek emredildiğine muhalefet ederse günahı af olunmaktadır. Hata eden kişi bilmeyerek günah işleyen kişiyi de kapsamaktadır. Zira hatalı kişi kasit olmadan hakk’a muhalefet eden kişidir.

Şeyh Abdurrahman es-Sa'dî derki: Bu kural müminlerin işlediği amelî veya sözlü hataların tümünü kapsamaktadır.[7]

Şeyh İbn Useymin derki: “Şüphesiz cehalet hatadan sayılır.” İşte buna binaen diyebiliriz ki: Küfrü gerektiren söz veya eylemin küfür olduğunu bilmeden-yani şerî delini bilmeden-işleyen insan kâfir olmaz.[8]

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye derki: Ayet-i kerime’de geçen: “Ey Rabbimiz! Unutur, ya da yanılırsak

bizi sorumlu tutma!"Allah Teâlâ da buna cevaben "kabul ettim" demiştir. Burada kat'i veya zanni bir meselede hata türleri arasında bir fark koyulmamıştır... Her kim hatalı kat'î bir meselede ya da zannî bir meselede günahkâr olduğunu söylese, o kimse Kur'an, Sünnet ve kadim icma'a muhalefet etmiştir.[9]

İmam devamla derki: "Benimle devamlı oturup kalkanlar benim Müslüman şahsını küfre, fasıklığa ve ya günahkârlığa nispet etmekten herkesten daha fazla uzak durduğumu bilirler. Ancak üzerine hüccet ikamet edilmişse ve delile muhalefet eden kişinin kâfir, fasık veya günahkâr olduğu bilinenler başka. Ayrıca Allahu Teâlâ bu ümmetin yaptığı hataları Affedeceğini ikrar ediyorum. Bu affin hem söz hem de davranışları kapsamaktadır.[10]

İbn Arabi derki: Bu Ümmetten ister cahil olsun ister hatalı olsun, sahibini küfre ya da şirke götüren bir amel işlediğinde o kişi cehalet ve hata ile mazurdur taki hüccet/delili terk edenin kâfir olduğu bilgisi o kişiye açık bir şekilde varıncaya kadar.[11]

Şeyh Abdurrahman el-Muallimî derki: Bizler dua veya benzeri konularda yapılan hatalara: "Bu şekilde yapılan dua Allah'tan başkasına yapılan duadır. Bu başkasına ibadet ve şirktir." derken gayemiz bunu yapan herkesin müşrik olduğu değildir, ancak bunları mazereti olmadan yapan kişi müşriktir, lakin mazereti olduğu halde bunları yapan kişi Allah'ın seçilmiş kullarından, en faziletliyelerinden ve en muttakilerden olma ihtimali vardır. "[12]

İkincisi: Kişiye bilgi gelmeden hiçbir kul Allah'a karşı sorumlu olamayacağını bildiren naslar:

"Biz, bir peygamber göndermedikçe azap edici değiliz." [13] "Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdik ki, peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir." [14] Ayrıca: "Doğru yola ilettikten sonra, sakınacakları şeyleri kendilerine apaçık bildirmediğimiz, Allah bir toplumu saptıracak değildir. Şüphesiz Allah, her şeyi hakkıyla bilendir." Kişiye ilim ve açıklaması gelmeden hiçbir kulun sorumlu olamayacağına delalet eden diğer başka ayetlerde mevcuttur. Bu ayetler bize mükellef kişiye bilgi gelmeden şer'î sorumluluğun altına girilmeyeceğini belirtmektedir. Eğer bilgi gelmezse kişi mazurdur.

Şeyh İbn Useymin: “Müjdeleyiciler ve uyarıcılar olarak peygamberler gönderdik ki, peygamberlerden sonra insanların Allah’a karşı bir bahaneleri olmasın.”[15] Ayetten istifade edilen en büyük anlam: İtikadî meselelerde dahi, Cehaletin mazeret olmasıdır, Çünkü peygamberler hem itikadi hem de ameldeki konuları getirirler, peygamberin ulaşmadığı cahil bir insanın kıyamet gününde Allah’a hücceti mevcuttur. Allah’a hücceti olan birinin ancak mazeretli biri olabilir.”[16]İbnu’l-Kayyim derki: Kişi ya bizzat İslami hükümlere ulaşır ya da İslami hükümler kişiye ulaştıktan sonra sorumlu sayılır. Nasıl ki İslami hükümlere ulaşmadan ona farz olmadığı gibi, İslami hükümler de ona ulaşmadığında da o sorumlu olmaz.[17]

Şeyhu’l-İslam İbni Teymiyye Anzî’nin tahkik ettiği “İhnaî’ye Reddiye” adlı kitapta derki: Allah’tan başkasına dua eden yahut tavaf eden kişi müşriktir, bu ameller küfür amelleridir, ancak bazen bu işlerin şirk ve haram olduğunu bilmeyenler vardır. Nasıl ki Tatar ve başkaları İslam’ dinine girerken beraberinde küçük putlar bulundurup onları yüceltirlerdi aynı şekilde bu insanlar bunun İslam dininde haram olduğunu bilmezlerdi. Bazıları da ateşe taparak yaklaşırlardı, bunun haram olduğunu bilmezlerdi. İslam dinine yeni girenlerin içinde şirkin birçok çeşitleri onlar arasında gizli olup, şirk olduğunu bilmezlerdi, işte bu kimseler sapıklık içindeler, Allah’a yaptıkları ameller batıl olduğu halde, cezaya müstahak olamazlar, çünkü Allah’ın onlar üzerine hücceti yoktur. [18] Zira Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “Öyleyse siz de bile bile Allah’a ortaklar koşmayın.” [19]

Üçüncüsü: Şirk veya küfre girenlerin özrüne dair deliller:

1- Ebu Hüreyre Radiyallahu anhu dan rivayet edildiğine göre Rasulullah Sallallahu Aleyhi ve Sellem şöyle demiştir: “Bir adam nefesine zulmetmiş ve ölümü anında oğullarına şöyle vasiyet etmişti: **Öldüğüm zaman beni yakın, kül haline getirin ve sonra denize saçın. Vallahi eğer rabbim beni diriltmeye güç yetirirse hiç kimseye azap etmediği şekilde bana azap eder.** Sonra Rasulullah dedi ki: **Oğulları adamın bu isteğini yaptılar.** Allah yeryüzüne dedi ki: **Aldığını geri ver.** O an adam dirildi ve kalktı. Allah (Subhanehu ve Teâlâ) ona **Bu yaptığın şeye seni sevk eden nedir?** diye sordu. Adam: **Senden korkumdur ya Rabbi** dedi. Bu söylediğinden dolayı Allah onu affetti.”[20] Bu adamdan sadır olan söz, ölümden sonra tekrar dirilmenin inkârını içerdiği için kişiyi dinden çıkarıcı büyük küfürdür. Zira “Kudret” sıfatı, Allah’ın en bariz ve en açık sıfatıdır. Bu sıfat’sa Allah’ın

Rububiyet ve uluhiyyetinin gereğidir, hatta bu sıfat Allah'ın en özel sıfatıdır. Bununla beraber o kimse kâfir olmadı, çünkü o cehaletinden dolayı mazurdur.

İbn Abd'il- Birr derki: Alimler Bu hadisin anlamında ihtilafa düştüler; bazı âlimler bu adam Allah'ın bazı sıfatlarını bilmeyen biridir, o sıfat'ta "Kudret sıfatıdır." Allah'ın kuvvetinin her şeye yettiğini bilmiyordu, dolayısıyla her kim Allah'ın bir sıfatından cahil olurda diğer tüm sıfatlara iman eder ve bilirse, bilmediği bazı sıfatlarından dolayı kâfir olmaz ve derler ki: Kâfir onu tanımayan değil, hakka inat edendir. İşte bu ilk nesil ve onlara sonradan katılan âlimlerin görüşüdür.[21]

Şeyhu'l-İslam İbni Teymiyye Rahimehullah derki: İşte bu adam öldükten sonra tekrar dirilemeyeceğini, Allah'ın kudretinde şüphe etmiştir, hata bir daha dirilemeyeceğini inanmıştır, bu da şüphesiz küfürdür. Ancak adam cahil olduğundan bunun küfür olduğunu bilmiyordu, Allah'ın kendisini cezalandırmaktan korkan bir mümin idi, bunun için de Allah onun günahını af etti.[22]

İbn Teymiye Rahimehullah şöyle devam etti: "Bu adam kendisi yakıldıktan sonra Allah'ın onu tekrar diriltemeyeceğini inanıyordu, ya da şüphe ediyordu, bu her iki düşünce de küfürdür. Delilleri yerinde olan kişiler kâfir olurlar. Ancak o bilmediğinden veya kendisini bu cehaletten kurtaracak bilgi de yoktu. Lakin adamın Allah'ın emrine, nehyine, mükâfatına, cezasına imanı vardı, Rabbinin azabından korkmuştu Allah'ta onun bu korkusundan dolayı afetti.

İman ehlinde her kim Allah'a, Resulüne, ahiret gününe ya da salih amelde bir hata işlerse, bu adamdan daha kötü bir durumda değildir. Yüce Allah dilerse onun hatasını af eder, ya da dini nispetince yaptığı kusurlar varsa cezalandırır. Ancak iman sahibi birinin bir hatadan dolayı tekfir etmek ise büyük bir cürümdür.[23]

İmam Şafii şöyle demiştir: Yüce Allah kitabında kendisi için bazı isim ve sıfatları zikretmiş ve peygamber sallallahu aleyhi vesellem in ümmetinden Müslüman olan kimse bunları reddedemeyeceğini bildirmiştir. Çünkü o isimleri Kur'ân'da geçmiştir. Bu isimlerin Allah'a ait olduğunu Resulullah sallallahu aleyhi vesellem 'den sabit olmuştur. Bunları bildikten sonra muhalefet ederse o kâfir olmuştur, ancak bu muhalefet kendisine bilgi gelmeden önce olmuşsa o kişi bilmediği için mazurdur. Çünkü bu gibi ilimlere ne akıl ne hikâye, ne de fikir ve düşünceyle de

ulaşılmaz. O kişiye bilgi ulaşmadığından cehalet olduğu için tekfir etmiyoruz.[24]

2- İsrail oğullarının Musa aleyhisselam ile olan kıssaları: “İsrailoğullarını denizden geçirdik. Derken, kendilerine ait putlara tapan bir kavme rastladılar. İsrailoğulları, “Ey Mûsâ! Onların kendilerine ait ilâhları (putları) olduğu gibi sen de bize ait bir ilâh yapsana” dediler. Mûsa şöyle dedi: “Şüphesiz siz cahillik eden bir kavimsiniz.” Şüphesiz bunların (din diye) içinde buldukları şey yok olmaya mahkûmdur. Yapmakta olduklarının hepsi batıldır.” Sizi âlemlere üstün kılmış iken, Allah’tan başka ilâh mı araştırıyım size?”. [25] İsrailoğulları Musa aleyhisselam den o putperest köylülerin taptığı putun bir benzerini Allah’a yaklaştırmak için kendilerine de yapmak istediler.

İbni Cevzî Rahimehullah derki: bu kıssa İsrail oğullarının büyük cehaletini göstermektedir, öyle ki onlar Allah’ın bunca ayetlerini gördükten sonra da Allah ile beraber başka ilahlara da tapınılacağına inanmışlardı.[26] Şeyh Abdurrahman el-Muallimî derki: Musa aleyhisselam her ne kadar onların cehaletini kınamış ise de onların taleplerini dinden çıkma olarak görmemiştir. Delil olarak ta buzağıya ibadet ettiklerinde onlara Allah’ın azabı indiği gibi bu sefer onlara inmemesidir. -Doğrusunu Allah bilir- sanki Tevhid dinine yeni girdiklerinden dolayı mazur görülmüşler.[27]

3- Zatu Envat kıssası: Ebu Vakıd el-Leysi’den rivayet edildiğine göre Rasulullah sallallahu aleyhi vesellem ile beraber Huneyn’e doğru gidiyorduk. Müşriklerin bir ağaçları vardı. Onu tavaf ediyorlar üzerine silahlarını asıyorlardı. Bu ağaca “Zatu Envat” diyorlardı. Biz bunlardan birinin yanından geçerken “Ey Allah’ın Rasulü! Onların ki gibi bize de bir zatu envat yap” dedik. Rasulullah sallallahu aleyhi vesellem “Allahu Ekber! Sizin bu söylediğiniz şey İsrailoğulları’nın Musa’ya **Onların ilahları gibi bizim için de bir ilah yap**[28] sözü gibidir. Siz, sizden öncekilerin yolunu aynen takip ediyorsunuz” demiştir.[29] Sahabeler Allah Resulünden yapılması büyük şirk olanını istediler o şirk ise müşriklerin yaptıkları gibi ağaca sarılıp etrafında dolanmaktır. Bundan dolayı Allah resulü onların sözlerini İsrail oğullarının Musa aleyhisselam in sözlerine benzetmiştir.

Muhammed Reşid rıza derki: bu sözleri Allah resulüne söyleyen sahabeler şirkten yeni kurtulmuş ve İslam’a yeni girmişlerdi, bu şirk ameli istemelerin sebebi İslam dinine muhalif olduğunu bilmemeleriydi.[30]

Şeyh Abdurrezzak Affî'den ölülerden medet umman kabirlere tapanları sordular, Şeyh dedi ki: Onlara Hücet ikamet edilirse/Deliller anlatılmışsa İslam'dan çıkmış olup mürtet olmuşlardır. Aksi halde "Zatu Envat" cemaati gibi mazurdurlar.[31]

Şeyhu'l-İslam İbni Teymiyye derki: Rasulullah sallallahu aleyhi vesellem in bize getirdiği vahyi bildikten sonra, ister peygamber olsun ister salih biri olsun ölüden yardım dilemek kesinlikle meşru değildir. Allah resulü ümmeti için ölüye ya da bir diriye secde etmeyi haram kılmıştır. Doğrusu Allah resulü bu tür amellerin tümünden sakındırmış olup Allah ve Resulünün haram kıldığı şirki amellerdendir. Ancak cehaletin onlara galebe çalmasından, daha sonra gelen neslin peygamber sallallahu aleyhi vesellem ilminin az bilmelerinden dolayı, Allah Resula muhalefet ettiklerinin kesin ilme dayalı bilgi gelmeden onları tekfir etmek caiz değildir.[32]

Şeyh Abdul Muhsin el-Abbad derki: "Kabirdeki ölülerden medet ummak, yardım istemek, ihtiyaçlarının karşılanmasını istemek, musibetlerden korunmayı dilemek kişiyi dinden çıkaran büyük şirktir. Bu gibi fiillere şirk ve küfür denilir, ancak bu gibi fiilleri her yapana o müşrik ve kâfirdir denilmez. Eğer bunu yapan kişi cahil ise cehaletinden dolayı mazurdur. Ta ki onlara İslam'ın haram ettiği yasaklar anlatılır ve öğretilinceye kadar, sonra şayet bu haramlara devam ederse onun küfrüne ve riddetine hükmedilir." Çoğu insanların yanında kabirler fitnesinde kafa karışıklığı vardır, özellikle kabirlere aşırı saygıyla yetişen çevrelerde kabirlere saygıyı salih olan zatların sevgisinden sayarlar. Özellikle aralarında âlimlere benzeyen, kabirleri tazim eden, kabir sahiplerinden yardım bekleyen biri olduğunda insanlar onu Allah ile aralarında bir vasıta olarak görürler. [33]

4- Huzeyfe bin Yeman Radiyallahu anhu Rasulullah sallallahu aleyhi vesellem in şöyle dediği rivayet etmiştir: "Eskimiş elbisenin döküldüğü gibi İslamiyet dökülür, ta ki oruç, namaz, ibadet ve sadaka nedir bilinmez olur öyle ki Allah'ın kitabı üzerine bir gece gelir ondan hiçbir ayet kalmaz olur. Değişik insan gruplarından ihtiyar yaşlılar kalırlar ve derler ki bizler atalarımızın bize bıraktığı bir kelimeye ulaştık: "La ilahe illallah" bizler bu kelimeyi söyleriz, Sıla b. Zufer dedi ki: Onlar namaz, oruç, sadaka ve ibadetin ne olduğunu bilmedikleri halde "La ilahe illallah" kelimesi "onlara ne fayda verir? Bunun özerine Huzeyfe ondan yüz çevirdi, daha sonra Sıla üç defa sözünü tekrar

ettikten sonra ona dönerek üç defa dedi ki: Ey Sıla! Bu kelime onları ateşten kurtarır.[34]

Bu hadis onların sadece genel bir imana sahip olduklarını işaret eder. Atalarını üzerinde buldukları kısa bir ikrardan başka İslam'dan hiçbir şey bilmiyorlardı.

Şeyhu'l-İslam İbn Teymiyye Rahimehullah derki: Çoğu insanlar, peygamber sallallahu aleyhi vesellem in öğretilerinin yok olduğu memleketlerde yetişirler. Öyle ki: Allah'ın kitabını ve sünnetini tebliğ edecek kimse kalmaz, Allah Resulünün gönderildiği öğretilerin çoğu bilinmez hale gelir, ya da onları tebliğ edecek kimse kalmaz. Bunun gibileri kâfir olmaz. Bunun üzerine imamlar; yeni Müslüman olup iman ve ilim ehlinden uzak bir çölde yaşayan bir kişi İslam'ın mutevatir bir emrini inkâr ederse peygamberin emri ona ulaşınca kadar tekfir edilmez.[35]

Sonuç olarak: haktan bir şey bilmeyen insanın mazur olduğudur, bu durumda cehalet kişiden günahı kaldırır ve amellerinin gerektirdiği hükmü ile hüküm verilmesini geçersiz kılar. Daha sonra eğer İslam dinine mensup olup, Allah'tan başka ilahın olmadığına Muhammed sallallahu aleyhi vesellem 'in onun Resulü olduğuna şahadet ederse; Müslümanlardan sayılır. Ancak Müslümanlara nisbet edilmiyorsa; dünyada mensup olduğu dine göre hüküm verilir. Ahirette ise fetret döneminin durumları gibi olacaktır. Onların durumu Allah'a kalmıştır, En sahih görüşe göre Allah onları bir imtihandan geçirir, Allah'a itaat edenler cennet'e girer, isyan edenler ise ateşe gireceklerdir.[36] ayrıca (215338)ve (111362) nolu soruların cevabına bakabilirsiniz.

Daha fazla bilgi için Dr.Sultan el Umeyri'nin "İşkâliyat'Îzar bil-Cehli fil Bahsil-Akidî" adlı kitaba muracaat edebilirler.En doğrusunu bilen Allah'tır.

[1] İbn Teymiyye, Mecmuat'İ Fetava,17,308

[2] Fetava Es-Sa'diyye,443,447,

[3] Bakara,286

[4] Müslim,126

[5] Ahzab,5

[6] İbn Mace,2043,İmam Elbanî bu hadisi Hasen görmüştür.

[7] Es-Sa'dî,Abdurrahman,"el-İrşad ila Marifet'l-ahkâm",208

[8] İbn Useymin,eş-Şerh'l-Mumti,14,449

[9]İbn Teymiyye, Mecmuat'l Fetava,19,210

[10]İbn Teymiyye, Mecmuat'l Fetava,3,229

[11] Kasimî,Mehasinu't-Te'vil,3,161

[12]Şeyh Abdurrahman el-Muallimînin eserleri,3,826

[13] İsra/15

[14] Nisa,165

[15] Tevbe/115

[16] Nisa Suresinin Tefsiri, c.2,485

[17] El-Cevziyye,İbnu'l-Kayyim,Bedaiu'l-Fevaid,4,168

[18]Şeyhu'l-İslam İbni Teymiyye Anzî'nin tahkik ettiği "İhna'ye Reddiye,206

[19] Bakara,22

[20]İmam Buhari ve Müslim

[21] Et-Temhîd lima fil-Muwatta minel-Meanî wel Esanîd,18/42

[22] İbn Teymiyye, Mecmuat'ı Fetava,3/231

[23] İbn Teymiyye,el-İstikâme,1, 164

[24] Siyeru-A'lamin-Nubelâ,10,79 dan nakledilmiştir.

[25] Araf,138-141

[26] Zadu'l-Mesir,2,150

[27] Mecmu' Resâile-el-Muallimî,1,142

[28] Araf,138

[29] Tirmizî,2180,Sahih görmüştür, İmam de Ahmed,21900,lafız İmam'a aittir, Şeyh Elbanî, sahih görmüştür.

[30]Muhammed Reşid rıza,Mecmu'r-Resail-vel-Mesailin-Necdiyye, adlı kitaba talikidir. 4/39

[31] Fetava Şeyh Abdurrezzak Afîfî, 371

[32] Er-Reddu ala'l-Bekrî, 2,731

[33] Abbad'ın kitab ve Risalelerinden alınmıştır.4,372

[34] İbni Mace,4049, "Misbah'uz-Zuccace"sahibi,Busayrî bunu sahih görmüştür,2,291,Elbanî "Silsiletu Ehadisis-Sahiha",1,171

[35] İbn Teymiyye, Mecmuat'ı Fetava,11,407

[36] İbn Useymin,Mecmu Fetava ve Resaili İbn Useymin,2,128